

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ
ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ, ΒΥΡΩΝΟΣ ΚΑΙ ΥΜΗΤΤΟΥ
Φορμίωνος 83, Καισαριανή, τ.κ. 161 21. Τηλ. 210-7224123 fax.: 210-7223584
(Internet) [http: //www.imkby.gr](http://www.imkby.gr) - (e-mail) info@imkby.gr

Άριθμ. Πρωτ. Φ.1/3/245

Έν Καισαριανῇ τῇ 13ῃ Μαΐου 2024

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ 292η

Πρός

τούς Πανοσι(ολογι)ωτάτους καί Αἰδεσιμ(ολογι)ωτάτους Πρεσβυτέρους
τούς Ἱεροκήρυκες καί τούς Ἐφημερίους
τούς Ἱερολογιωτάτους Διακόνους
καί τίς Ὀσιώτατες Μοναχές
τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεώς μας.

Ἀγαπητοί Πατέρες καί Ἀδελφοί

Χριστός Ἀνέστη!-Ἀληθῶς Ἀνέστη!

Χαίρετε ἐν Κυρίῳ

Θέμα : «Μεταπασχάλιος – Μιά ματιά πρὸς τὰ πίσω

Ὁ Ἰησοῦς εἶναι τὸ πιὸ μεγαλοπρεπὲς παράδοξο ποὺ γνωρίζει ἡ ἱστορία. Ἐμφανίζεται σὲ μιὰ δευτερεύουσα χώρα τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, σὲ ἓνα ἔθνος ποὺ οἱ κατακτητὲς του καθώριζαν μὲ εὐχαρίστησι σὰν «τὸ πιὸ σκοτεινὸ» ἀπ' ὅλα (Τάκιτος) καὶ «τὸ πιὸ βλαβερὸ στὰ ἄλλα» (Κουϊντιλιανός), θεωρώντας το σὰν «ἀξιοκαταφρόνητο συρφετὸ δούλων» (Τάκιτος).

Ἀπὸ τὸν λαὸ αὐτὸν δὲν ἐξέρχεται ποτὲ σὲ ὅλη Του τὴ ζωή, οὔτε ποτὲ ἐκφράζει ἐπιθυμία νὰ γνωρίσῃ τὸν κόσμον τῶν σοφῶν, τῶν φιλοτέχνων, τῶν πολιτικῶν, τῶν πολεμιστῶν ποὺ κρατοῦν στὰ χέρια των τὴν τότε ἀστική κοινωνία. Στὴν χώρα του περνᾷ τουλάχιστο τὰ ἑννέα δέκατα τῆς ζωῆς Του ἀπομονωμένος σὲ ἓνα ταπεινότατο χωριό, παροιμιακῶς γνωστὸ μόνον γιὰ τὴν πενιχρότητά του: ἐκεῖ δὲν φοιτᾷ σὲ σχολεῖα, δὲ χρησιμοποιεῖ σοφὲς περγαμηνές, δὲν σχετίζεται μὲ ἔξω τοῦ ἔθνους Του σοφοὺς κάνει μόνον τὸν ξυλουργό. Γιὰ τριάντα χρόνια κανεὶς δὲν ξέρει ποιὸς εἶναι αὐτός, ἐκτὸς ἀπὸ δυὸ-τρία πρόσωπα, ποὺ σιωποῦν ὅπως κι Αὐτός.

Ξαφνικά, μόλις πέρασε τὰ τριάντα, ἐμφανίζεται στὸ κοινὸ κι ἀρχίζει τὴ δρᾶσι· δὲν διαθέτει ἀνθρώπινα μέσα κανενὸς εἴδους : δὲν ἔχει ὅπλα, οὔτε χρήματα, οὔτε ἀκαδημαϊκὴ σοφία, οὔτε φιλοτεχνικὴ δύναμι, οὔτε πολιτικὰ ἐπιχειρήματα. Τριγυρνᾷ σχεδὸν πάντα ἀνάμεσα

σὲ φτωχὸ κόσμον, ψαράδες καὶ χωριανούς : ζητεῖ μὲ ἰδιαιτέρα φροντίδα τοὺς τελῶνες, τὶς πόρνες καὶ τοὺς ἄλλους ποὺ ἀποδιώχνει ἢ καλὴ κοινωνία. Σὲ τέτοιον κόσμον κάνει θαύματα, πολυάριθμα καὶ πολυειδῆ. Συνεταιρίζεται μιὰ μικρὴ ὁμάδα ψαράδων ποὺ τὸν ἀκολουθοῦν σταθερὰ σὰν ἰδιαίτεροί Του μαθητές. Δρᾷ λιγώτερο ἀπὸ τρία χρόνια.

Ἡ δρᾷσις του συνίσταται στὸ νὰ κηρύσσει μιὰ διδασκαλία ποὺ δὲν εἶναι οὔτε φιλοσοφικὴ οὔτε πολιτικὴ, ἀλλὰ ἀποκλειστικὰ θρησκευτικὴ καὶ ἠθικὴ. Ἡ διδασκαλία αὕτῃ εἶναι ὅ,τι τὸ πιὸ ἀνήκουστο ἀκούσθηκε στὸν κόσμον. Θὰ ὠμοίαζε μὲ μιὰ διδασκαλία ἀποτελουμένη, ἀπὸ τὰ ἄχρηστα ποὺ ἀπέρριψαν ἐκ συμφώνου ὅλες οἱ φιλοσοφίες, ἀπὸ ὅ,τι ὁλόκληρος ὁ κόσμος ἔχει πάντα σὲ ὅλες τὶς χῶρες ἀπορρίψει μακριὰ ἀπὸ τὸν ἑαυτό του. Ὅ,τι γιὰ τὸν κόσμον εἶναι κακὸ γιὰ τὸν Ἰησοῦ εἶναι καλὸ· ὅ,τι γιὰ τὸν κόσμον εἶναι καλὸ, γιὰ τὸν Ἰησοῦ εἶναι κακὸ. Ἡ φτώχεια, ἡ ταπείνωσις, ἡ ὑποταγὴ, ἡ σιωπηλὴ ἀνοχὴ τῶν ὕβρεων, ἡ ὑποχώρησις γιὰ τὴν παραχώρησι θέσεως στοὺς ἄλλους, ὅπως εἶναι ὕψιστα κακὰ γιὰ τὸν κόσμον, ἔτσι εἶναι ὕψιστα ἀγαθὰ γιὰ τὸν Ἰησοῦ. Καὶ ἀντιστρόφως, τὰ πλούτη, οἱ τιμές, ἡ κυριαρχία ἐπάνω στοὺς ἄλλους καὶ ὅλα, τὰ ἄλλα ποὺ σχηματίζουν τὴν εὐτυχίαν γιὰ τὸν κόσμον, ἀντιπροσωπεύουν γιὰ τὸν Ἰησοῦ μιὰ ζημία ἢ τουλάχιστον ἓνα σοβαρώτατον κίνδυνον. Ὁ Ἰησοῦς εἶναι ἡ ἀντίθεσις τοῦ κόσμου.

Ὁ κόσμος πράγματι βλέπει μόνον ὅ,τι φαίνεται : ὁ Ἰησοῦς ἀντιθέτως βεβαιώνει ὅτι βλέπει ἀκόμα καὶ κείνο ποὺ δὲν φαίνεται. Ὁ

κόσμος βλέπει αποκλειστικά τὴ γῆ, καὶ τὴν βλέπει ἀπὸ χαμηλά. Ὁ Ἰησοῦς ἀντιθέτως βλέπει ἰδιαίτερα τὸν οὐρανὸν, καὶ παρατηρεῖ τὴ γῆ ἀπὸ τὸν οὐρανόν. Γιὰ τὸν Ἰησοῦ ἡ γῆ δὲν ἔχει ἔννοια μόνη της, εἶναι ἓνα ὁδυνηρὸν καὶ περαστικὸν ἐπεισόδιον ποὺ δὲν δίνει ἀπὸ τὸν ἑαυτό του μιὰ ικανοποιητικὴ λύσι· γι' αὐτὸν ἡ γῆ βρίσκει τὴν τελείωσίν της στὸν οὐρανὸν καὶ λαμβάνει ἔννοια μόνον ἀπὸ τὸν οὐρανόν.

Ἡ παροῦσα ζωὴ ἔχει τόσο ἀξία, ὅσο εἶναι προετοιμασία μιᾶς μελλοντικῆς ζωῆς· εἶναι μιὰ βασανισμένη καὶ ἄστατη διαμονή, ἀλλὰ ποὺ ἔχει ἀξία σὰν ἀφετηρία ἀπ' ὅπου θὰ γίνη ἡ ἐκκίνησις γιὰ μιὰ χαρούμενη καὶ μόνιμη διαμονή. Οἱ ἐνοικιαστὲς τῆς παροδικῆς διαμονῆς ποὺ ἐναποθέτουν ὅλες τινος ἐλπίδες ὅς αὐτὴ ἀποτελοῦν τὸ βασίλειον τοῦ κόσμου· οἱ ἐνοικιαστὲς ἀντιθέτως ποὺ κατοικοῦν ὅς αὐτὴ πειθήνιοι, ἀλλὰ καὶ ἀποβλέποντας στὴ μόνιμη διαμονή καὶ προετοιμαζόμενοι νὰ ἐξυψωθοῦν πρὸς αὐτή, ἀποτελοῦν τὸ βασίλειον τοῦ Θεοῦ.

Μεταξὺ τῶν δυὸ βασιλείων γίνεται ἀμείλικτος πόλεμος, τόσο στὸ παρὸν ὅσο καὶ στὸ μέλλον. Κανένα ἀπὸ τὰ δυὸ δὲν θὰ σταματήσει νὰ πολεμᾷ, παρὰ μόνον ὅταν θὰ ἔχη καταβάλῃ τὸ ἄλλο. Ἡ δύναμις καὶ τῶν δυὸ βασιλείων συνίσταται σὲ δυὸ ἀγάπες, γιὰ δυὸ διαφορετικὰ ἀντικείμενα. Οἱ ὑπῆκοι τοῦ βασιλείου τοῦ κόσμου ἀγαποῦν μόνον τὸν ἑαυτό τους, ἢ ὅ,τι εἶναι χρήσιμο καὶ εὐχάριστο στὸν ἑαυτό τους : γιὰ ὅλες τὶς ἄλλες ὑπάρξεις τῆς γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ ἔχουν ἢ καθαρὸ μῖσος ἢ ψυχρὴ ἀδιαφορία. Οἱ ὑπῆκοι τοῦ βασιλείου τοῦ Θεοῦ ἀγαποῦν πρῶτα τὸν Θεόν, ἔπειτα κατερχόμενοι τὴν κλίμακα τῆς

ιεραρχίας των, ἔχουν ἰδιαίτερη ἀγάπη γιὰ τοὺς κακοποιοὺς καὶ ἀχρήστους ἀνθρώπους καὶ ζητοῦν νὰ κάνουν τὸ καλὸ σὲ ὅποιον κάνει τὸ κακὸ ἢ δὲν ξέρει νὰ κἀνῃ τὸ καλόν· γιὰ αὐτὸ δὲν γνωρίζουν τὸ μῖσος ποὺ εἶναι ἡ μεγίστη φιλαργυρία. Αὐτοῦ τοῦ βασιλείου τοῦ Θεοῦ, ποὺ ἔχει καὶ δύναμί του τὴν ἀγάπη γιὰ τὸν Θεὸ καὶ γιὰ τὸν ἄνθρωπο, ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ ἰδρυτής.

Τὸ βασίλειο τοῦ Θεοῦ εἶναι κεῖνο ποὺ προανήγγειλαν οἱ ἀρχαῖοι προφῆτες τοῦ Ἰσραήλ, τοῦ ὁποῖου ἰδρυτὴς θὰ ἦταν ὁ ὑπεσχημένος στὸν ἐκλεκτὸ λαὸ Μεσσίας. Ὁ Ἰησοῦς κηρύσσοντας τὴν ἀντικοσμικὴ του διδασκαλία ἔχει συνείδησι ὅτι ἐνεργεῖ σὰν Μεσσίας· ἐντούτοις δὲν ἐκδηλώνεται ἐξαρχῆς, γιὰ νὰ ἀποφύγῃ τὰ πλήθη, ποὺ ὅλα δονούμενα ἀπὸ μεσσιανικο-πολιτικὲς ἐλπίδες, τὸν ὑποδέχονται σὰν ἐθνικὸ ἀρχηγὸ καὶ ἐρμηνεύουν τὴ διδασκαλία του σὰν πολιτικὴ προκήρυξι. Δυσκολωτάτῃ ἐπομένως εἶναι ἡ ἀποστολὴ του αὐτὸς πρέπει νὰ διδάξῃ τὰ πλήθη σὲ θέματα ποὺ ἀναμφιβόλως θὰ παρανοηθοῦν, ἀφοῦ ὅταν θὰ μιλήσῃ γιὰ τὴ νίκη ἐπὶ τοῦ κακοῦ, τὰ πλήθη θὰ ἐννοήσουν τὴν νίκη ἐπὶ τῶν Ῥωμαίων, καὶ ὅταν θὰ ὀνομάσῃ τὸ βασίλειο τοῦ Θεοῦ, θὰ ἐννοήσουν τὸ βασίλειο τοῦ Ἰσραήλ. Κι ὅμως ὀφείλει νὰ μιλήσῃ γιὰ κεῖνα τὰ θέματα καὶ νὰ χρησιμοποιήσῃ τοὺς ἀκριβεῖς ὅρους, γιὰτι αὐτοὶ εἶναι ἤδη καθωρισμένοι στὶς ἱερὲς Γραφὰς τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ: κι ὁ Ἰησοῦς, ὡς Μεσσίας, ἦλθε νὰ πληρώσῃ τὶς Γραφὰς ἐκεῖνες, ὅχι νὰ τὶς καταλύσῃ, νὰ τὶς ὀλοκληρώσῃ, ὅχι νὰ τὶς καταργήσῃ. Ἡ ἀποστολὴ του ἀπευθύνεται κατευθείαν μόνον στὸν ἐκλεκτὸ λαόν, θεματοφύλακα τῶν ἀρχαίων ὑποσχέσεων τοῦ Θεοῦ· ἐντούτοις, ὅταν θὰ ἐκπληρωθοῦν

ἐκεῖνες οἱ ὑποσχέσεις, τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀποστολῆς του θὰ ἐπεκταθοῦν σὲ ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς γῆς.

Γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ ἰδρύει μιὰ μόνιμη κοινωνία, τὴν Ἐκκλησία.

Ἀλλὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ ἐκλεκτοῦ λαοῦ δὲν δέχεται τὸ κήρυγμά του, καὶ οἱ πιὸ ἀντίθετοί του εἶναι ἀκριβῶς οἱ διευθύνοντες ἐκεῖνο τὸν λαό, δηλαδή οἱ ἀρχιερεῖς ἀπὸ τὸ Ναὸ καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἀπὸ τὶς Συναγωγές. Στὴ Γαλιλαία ἡ δρᾶσις του φέρνει πτωχὰ ἀποτελέσματα καὶ γι' αὐτὸ τὴν ἐγκαταλείπει καὶ μεταφέρεται στὴν Ἰουδαία καὶ στὴν πρωτεύουσα Ἱερουσαλήμ. Ἐδῶ οἱ καρποὶ δὲν εἶναι μεγαλύτεροι ἀπὸ τὴ Γαλιλαία, ἐνῶ πολὺ μεγαλύτερες εἶναι οἱ ἐχθρότητες ποὺ συναντᾷ. Οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι εἶναι πεπεισμένοι γιὰ τὴ θαυματουργικὴ του δύναμι, καὶ γιὰ πολλὰ σημεῖα τῆς διδασκαλίας του δὲν θὰ διαφωνοῦσαν μ' αὐτόν : δὲν τοῦ συγχωροῦν ὅμως τὴν παρρησία του νὰ καταγγέλλῃ τὶς ὑποκρισίες τῶν τάξεων ποὺ διευθύνουν καὶ τὸ πεῖσμα του νὰ καταδικάζῃ τὴν κενὴ τυπολατρεία ποὺ ἀποξηραίνει τὴ θρησκευτικὴ ζωή. Ἀφοῦ τὸν ἀνέχθηκαν παρὰ τὴ θέλησί των γιὰ λίγον καιρό, τὸν συνέλαβαν κατόπιν προδοσίας καὶ τὸν καταδικάζουν στὸ δικαστήριον τοῦ ἔθνους γιὰ θρησκευτικὲς παραδόσεις καὶ τὸν ξανακαταδικάζουν στὸ δικαστήριον τοῦ ἐκπροσώπου τῆς Ρώμης γιὰ πολιτικὲς παραβάσεις.

Ὁ Ἰησοῦς ἀποθνήσκει ἐσταυρωμένος.

Ἐπειτα ἀπὸ τρεῖς μέρες, ἐκεῖνοι, ποὺ τὸν κατεδίκασαν εἶναι πεπεισμένοι ὅτι ἀνεστήθηκε. Οἱ μαθητὲς στὴν ἀρχὴ δὲν πείθονται· ἀλλὰ κατόπιν ὑποκύπτουν στὴν πραγματικότητα, ἀφοῦ τὸν εἶδαν καὶ

Τὸν ἄγγιξαν μὲ τὸ χέρι πολλές φορές καὶ μίλησαν μαζί Του, ὅπως καὶ πρὶν ἀπὸ τὸν θάνατό Του.

Ἀλλὰ τὸ παράδοξο μὲ τὸν Ἰησοῦ συνεχίζεται, ἔτσι ἀκριβῶς, ἀκόμα καὶ μετὰ τὸν θάνατό Του. Ὅπως στήν πρώτη Του ζωὴ ἦταν ἡ ἀντίθεσις τοῦ κόσμου, ἔτσι ὁ θεσμὸς ποὺ αὐτὸς ἱδρυσε θὰ συνεχίση νὰ εἶναι μὲ τὸν πιὸ ἀπίθανον τρόπο ἡ ἄρνησις τοῦ κόσμου.

Καμιὰ ἀπήχησι δὲν ἄφησε στὶς ὑψηλές τάξεις τῆς συγχρόνου κοινωνίας : σὲ ὅλη τὴν ρωμαϊκὴ Αὐτοκρατορία οἱ ἱστορικοὶ τὸν ἀγνοοῦν, οἱ σοφοὶ δὲν γνωρίζουν τὶς διδασκαλίες Του, οἱ κυβερνήτες ἔχουν τὸ πολὺ σημειώσει στοὺς καταλόγους των τὸν θάνατό Του, σὰν ἑνὸς ἐπαναστάτου δούλου, καὶ δὲν τὸν ξανασκέφθηκαν πιά· οἱ ἴδιοι οἱ ἄρχοντες τοῦ ἔθνους Του, ἱκανοποιημένοι ἀπὸ τὸν ἐξαφανισμό Του, εἶναι διατεθειμένοι νὰ τὸν λησμονήσουν ἐντελῶς. Ὁ θεσμὸς Του φαίνεται νὰ εἶναι στήν κατάστασι τῆς ἀγωνίας ποὺ βρισκόταν τὸ σῶμα Του ὅταν ἦταν καρφωμένο στὸν σταυρό : μπρὸς στὸν θεσμὸ τοῦ Ἰησοῦ στέκεται ὁ κόσμος γιὰ τὴν ἀπολαύση σὰ θριαμβευτὴς ἐκείνη τὴν ἀγωνία, ὅπως θριαμβευτὲς ἦταν οἱ ἀρχιερεῖς στὰ πόδια τοῦ σταυροῦ Του.

Καὶ ἰδού, μὲ ἓνα ἀπότομο ξεσκήκωμα, ὁ θεσμὸς ποὺ ψυχωρραγοῦσε σηκώνεται καὶ περισφίγγει στοὺς βραχίονές Του ὁλόκληρο τὸν κόσμον : περνοῦν τρεῖς αἰῶνες ἀνάμεσα σὲ διωγμοὺς καὶ σφαγές, καὶ φαίνονται σὰν τρεῖς αἰῶνες ποὺ ἐπεκτείνουν τὴν ἀγωνία τοῦ σταυροῦ καὶ ἀνανεώνουν τὶς τρεῖς μέρες τῆς παραμονῆς στὸν

τάφο, αλλά μετὰ τὸν τρίτο αἰῶνα ἡ ἀστική κοινωνία εἶναι ἐπισήμως ὁπαδὸς τοῦ Ἰησοῦ.

Τὸ βασίλειο ὅμως τοῦ κόσμου δὲ νικήθηκε καὶ ὁ πόλεμος συνεχίζεται μὲ μορφές κάπως ἀλλαγμένες, ἀλλὰ μὲ τὴν ἴδια ἔντασι ὅπως καὶ πρῶτα. Ὁ Ἰησοῦς, δηλαδή ὁ θεσμός Του, γίνεται πάντα περισσότερο, στὴν ἱστορία τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ, τὸ «σημεῖον ἀντιλεγόμενον». Ἡ παράδοξη καὶ βαρύτατη διδασκαλία Του γίνεται παραδεκτὴ ἀπὸ πλήθη κόσμου καὶ ἐφαρμόζεται ἀπ' αὐτοὺς μὲ ἄπειρη ἀγάπη μέχρι θυσίας : πλῆθος ἄλλο κόσμου τὸν ἀπωθοῦν μὲ ἄκαμπτο πεῖσμα καὶ τὸν μισοῦν μὲ μανικὴ ἀντιπάθεια. Θὰ ἔλεγε κανεὶς ὅτι γύρω ἀπ' αὐτὸ τὸ «ἀντιλεγόμενον σημεῖον» συγκεντρώνονται οἱ δυνάμεις τοῦ πιὸ πολιτισμένου μέρους τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, οἱ μὲν γιὰ νὰ τὸ ἐξυμνήσουν, οἱ δὲ γιὰ νὰ τὸ καταπατήσουν.

Στὴ μανιώδη αὐτὴ μάχη ὑπάρχουν ἐνέδρες καὶ ὑποκρισίες : συχνὰ ἐμφανίζονται ὁμάδες ποὺ σείουν λάβαρα ποὺ τὰ ἀντιγράφουν ἀπὸ τὸ «σημεῖον ἀντιλεγόμενον» καὶ ὑψώνοντας κραυγές ἐμπνευσμένες ἀπὸ τὶς ἐντολές τοῦ Ἰησοῦ προκηρύσσουν ἀδελφосύνη καὶ ἀγνώστους ἀλτρουϊσμοὺς στοὺς ὑπηκόους τοῦ κόσμου· ἀλλὰ ἡ ἐνέδρα δὲν ἀντέχει πολὺ καὶ ἡ προσποίησης τελειώνει μὲ τὸ νὰ προδῶση τὴ διαφορὰ τῆς φωνῆς καὶ τοῦ τόνου.

Βέβαιον, εἶναι ὅτι ὁ Ἰησοῦς, σήμερα, εἶναι πιὸ ζωντανὸς μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων παρὰ ἄλλοτε. Ὅλοι ἔχουν τὴν ἀνάγκη Του, ἢ γιὰ νὰ τὸν ἀγαποῦν ἢ γιὰ νὰ τὸν βλασφημοῦν : ἀλλὰ χωρὶς αὐτόν, δὲν μποροῦν νὰ κάνουν. Πολλοὶ ἄνθρωποι ἀγαπήθηκαν σὲ μεγάλο βαθμὸ στοὺς

περασμένους χρόνους. Ὁ Σωκράτης ἀπὸ τοὺς μαθητές του. Ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ ἀπὸ τοὺς λεγεωναρίους του, ὁ Ναπολέον ἀπὸ τοὺς στρατιῶτες του : ἀλλὰ σήμερα αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι ἀνήκουν ἀδυσωπήτως στὸ παρελθόν, καμιὰ καρδιὰ δὲν χτυπᾷ πιά γιὰ τὸ πρόσωπό των, κανεὶς ἄνθρωπος δὲν θὰ ἔδιδε τὴ ζωὴ του ἢ ἀκόμα μόνο τὰ πλούτη του γιὰ αὐτούς, ἀκόμα κι ἂν τὰ ἰδανικά των ὑπερασπίζονται ἀπὸ ἄλλους· ἂν ὅμως τὰ ἰδανικά των εἶναι ἀντίθετα, κανεὶς δὲν σκέπτεται νὰ βλασφημήσῃ οὔτε τὸν Σωκράτη οὔτε τὸν Ἰούλιο Καίσαρα, οὔτε τὸν Ναπολέοντα, γιὰτὶ τὰ πρόσωπά των δὲν ἔχουν ἀποτελεσματικότητα καὶ πέρασαν... Ὁ Ἰησοῦς ὄχι· ὁ Ἰησοῦς εἶναι ἀκόμα ἀγάπητός, κι ἀκόμη τὸν βλασφημοῦν· ἀρνοῦνται ἀκόμα τιμές καὶ αὐτὴ τὴ ζωὴ, εἴτε γιὰ τὴν ἀγάπη του εἴτε ἀκόμα καὶ ἀπὸ τὸ μῖσος ἐναντίον Του.

Κανεὶς ζωντανὸς δὲν εἶναι τόσο ζωντανός, ὅσο ὁ Ἰησοῦς

* * * * *

Αὐτὸς εἶναι «σημεῖον ἀντιλεγόμενον» ἀκόμα καὶ σὰν ἱστορικὸ γεγονός. Εἶναι ἀληθές ὅτι οἱ μεγάλοι ἱστορικοὶ τοῦ τότε μεγάλου- καὶ ἐπισήμου κόσμου τὸν ἀγνόησαν : αὐτὸ εἶναι φυσικὸ γιὰτὶ, ἐκεῖνοι οἱ ἱστορικοὶ θαμβωμένοι ἀπὸ τὴν αἴγλη τῆς Ρώμης τοῦ Αὐγούστου δὲν εἶχαν τὴν ὀξύδερκεια- καὶ οὔτε τὰ ἱστορικὰ βοηθήματα - γιὰ νὰ σκιαγραφήσουν ἓνα ἄσημο βάρβαρο «ἐνὸς ἀξιοκαταφρονήτου συρφετοῦ δούλων». Ἀλλὰ αὐτὸ δὲν θὰ πῇ ὅτι ἡ μορφὴ τοῦ Ἰησοῦ εἶναι λιγώτερο ἀποδεδειγμένη ἱστορικῶς καὶ λιγώτερο βεβαία ἀπ' ἐκείνη τοῦ Αὐγούστου καὶ τῶν πιὸ περιφήμων συγχρόνων του. Βέβαια, θὰ

ήταν σήμερα φλογερή μας επιθυμία να ξέραμε γι' Αυτόν πολύ περισσότερα πράγματα απ' ό,τι ξέρομε· αλλά, αν πολύ λίγα για την επιθυμία μας είναι τα πράγματα που μας διηγήθηκαν, έντούτοις οι συγγραφείς που τα διηγοῦνται χαίρουν πρώτης τάξεως κύρους. Ἀπ' αὐτοὺς τοὺς τέσσερις συγγραφείς οἱ δυὸ εἶναι έντούτοις μάρτυρες που ἔμειναν κοντὰ στὸν Ἰησοῦ μέρα καὶ νύχτα σχεδὸν σὲ ὅλη τὴ δημοσία ζωὴ Του οἱ ἄλλοι δυὸ γνώρισαν καὶ ἐρώτησαν ἐκτενέστατα μάρτυρες αὐτοῦ τοῦ εἶδους. Καὶ οἱ τέσσερις ὅμως διηγοῦνται μὲ ἀπλότητα καὶ πρωτοτυπία, καὶ μὲ κείνη τὴν «ἀπάθεια», μπρὸς στὰ γεγονότα εἴτε εὐχάριστα εἴτε δυσάρεστα, που δὲν ἀρνεῖται διόλου τὴν ἐπιδοκιμασία, ἀλλὰ ξέρει νὰ ὑψωθῇ πιὸ πάνω απ' αὐτή. Χωρὶς ἀμφιβολία οἱ τέσσερις, συγγραφείς ἔχουν «προπαγανδιστικὸ» σκοπὸ, γιατί ἀποβλέπουν νὰ κάνουν γνωστὴ, τὴ μορφὴ τοῦ Ἰησοῦ καὶ νὰ διαδώσουν τὴν πίστι ὃ Αὐτόν· ἀλλὰ ἀκριβῶς γιὰ νὰ ἐπιτύχουν τέτοιο, σκοπὸ ἦταν ἀναγκαῖο νὰ ἀκολουθήσουν τὸ δρόμο τῆς ἀντικειμενικότητος καὶ τῆς ἀληθείας, ὅταν χιλιάδες, ἐνδιαφερομένων μαρτύρων μποροῦσαν νὰ σηκωθοῦν καὶ νὰ ἀμφισβητήσουν τὶς διηγήσεις σὰν φανταστικὲς καὶ ριψοκίνδυνες. Ἡ ἱστορικὴ ἐγγύησις που ἔμεῖς ἔχομε γιὰ τὰ γεγονότα καὶ γιὰ τὶς διδασκαλίες τοῦ Ἰησοῦ δὲν ἐξισώνεται οὔτε μὲ κείνη που ἔχομε γιὰ τὸν Αὐγουστο καὶ τοὺς πιὸ περιφήμους ἄνδρες τῆς ἐποχῆς του.

Ἀλλὰ ἀκόμα καὶ ἐδῶ, ὅπως κι ἄλλοι, ἀντιλέγουν στό «ἀντιλεγόμενον σημεῖον». Ὁ Ἰησοῦς που μᾶς παρουσιάζουν οἱ τέσσερις ἱστορικοὶ δὲν εἶναι ἀληθινός, δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἀληθινός,

γιατί είναι υπερφυσικός : πρέπει να περιορίσωμε λογικά τή μορφή Του, που καθορίζουν οι ευαγγελιστές σε φυσικές αναλογίες, απογυμνώνοντάς την από τὸ θαυματουργικό. Αὐτὸ εἶναι τὸ πρόγραμμα τῆς ὀρθολογιστικῆς κριτικῆς.

Ἀρχίζει ὁ Ραϊμάρους (Reimarus γεν. 22 Δεκεμβρίου 1694- ἀπεβίωσε 1 Μαρτίου 1768)¹, καὶ βεβαιώνει ὅτι οἱ ευαγγελιστές εἶναι κοινοὶ ἀγῦρτες καὶ ἀπατεῶνες. Ἀκολουθεῖ ὁ Πάουλους (Heinrich Eberhard Gottlob Paulus, γεν. 1 Σεπτεμβρίου 1761 ἀπεβίωσε 10 Αὐγούστου 1851)² καὶ ὑπερασπίζει τοὺς ευαγγελιστές, αὐτοὶ εἶναι τελείας καλῆς πίστεως, μόνο που εἶναι ἐνθουσιώδεις καὶ ἄπειροι καὶ δὲν ἐννοοῦν καλὰ ὅ,τι βλέπουν. Συνεχίζει ὁ Στράους (Strauss γεν. 27 Ἰανουαρίου 1808 -8 Φεβρουαρίου 1874)³: οἱ ευαγγελιστές δὲν ἐννοοῦν νὰ διηγηθοῦν ἀληθινὴ ἱστορία, ἀλλὰ μόνον ἐκθέτουν μύθους, ἀφηρημένες ἐννοιες, ἐκφρασμένες σὲ μορφὴ ἱστορικῶν γεγονότων. Ὁ

¹ Ὁ Ἑρμαν Σάμουελ Ραϊμάρους (Hermann Samuel Reimarus), ἦταν ἓνας Γερμανὸς φιλόσοφος καὶ συγγραφέας τοῦ Διαφωτισμοῦ ποὺ θυμόμαστε γιὰ τὸν Ντεϊσμό του, τὸ δόγμα ὅτι ἡ ἀνθρώπινη λογικὴ μπορεῖ νὰ καταλήξει σὲ γνώση τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἠθικῆς ἀπὸ τὴ μελέτη τῆς φύσης καὶ τῆς δικῆς μας ἐσωτερικῆς πραγματικότητος, ἐξαλείφοντας ἔτσι τὴν ἀνάγκη γιὰ θρησκείες.

² Ὁ Χάϊνριχ Ἑμπερχαρντ Γκότλομπ Πάουλους (Heinrich Eberhard Gottlob Paulus) ἦταν Γερμανὸς θεολόγος καὶ κριτικὸς τῆς Βίβλου. Εἶναι γνωστός ὡς ὀρθολογιστὴς ποὺ πρόσφερε φυσικὲς ἐξηγήσεις γιὰ τὰ βιβλικὰ θαύματα τοῦ Ἰησοῦ.

³ Ὁ Ντάβιντ Φρίντριχ Στράους (David Friedrich Strauß) ἦταν γερμανὸς προτεστάντης θεολόγος καὶ συγγραφέας, ὁ ὁποῖος ἐπηρέασε τὸν χριστιανισμό στὴν Εὐρώπη μὲ τὴν θεωρία τοῦ ἱστοικοῦ Ἰησοῦ, τοῦ ὁποῖου ἀρνήθηκε τὴν θεία του φύση.

Μπάουρ (*Ferdinand Christian Baur*, γεν. 1792-άπεβίωσε 1860)⁴ βλέπει τὰ πράγματα διαφορετικά : οἱ εὐαγγελικὲς ἀφηγήσεις εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἀντιθέσεων στὴν κοινωνικὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας καὶ περιέχουν λίγη ἱστορία. Ἀπεναντίας, προσθέτει λίγο κατόπιν ὁ Bauer, δὲν περιέχουν τίποτα τὸ ἱστορικό, καὶ ὁ Ἰησοῦς δὲν ὑπῆρξε διόλου, ἀλλὰ εἶναι ἓνα μυθικὸ δημιούργημα. Ἔρχεται ἔπειτα ἡ φιλελευθέρα Σχολή, γιὰ τὴν ὁποία ὁ Ἰησοῦς εἶναι εἶδος διαμαρτυρομένου πάστορος, μελιρρύτου ιεροκήρυκος μιᾶς ἠθικῆς εὐσεβείας γιὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος γιὰ τὸν Θεό. Ἀλλὰ, προχωρεῖ ἡ ἐσχατολογικὴ Σχολή καὶ βρίσκει ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι ἐξημμένος δραματιστὴς ποὺ διακρίνει ἐπικείμενον τὸ τέλος τοῦ κόσμου καὶ γι' αὐτὸ κηρύσσει τὴν παραδοξολογικὴ Του διδασκαλία τῆς θυσίας καὶ τῆς αὐταπαρνήσεως. Ἐπανερχονται, τέλος, στὴν ἰδέα τοῦ Bauer καὶ βεβαιώνουν ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι μυθικὴ ὑπαρξίς ποὺ ποτὲ δὲν ὑπῆρξε στὸ πρόσωπο τῆς γῆς.

Εἰ, λοιπόν, ὅλες αὐτὲς οἱ διάφορες ἐρμηνεῖες προέρχονται ὅλες ἀπὸ τὴν ἀντίδρασι τῆς μιᾶς ἐναντίον τῆς ἄλλης, καὶ ἡ μεταγενεστέρα

⁴ Ο Γερμανὸς Φέρντιναντ Κρίστιαν Μπάουρ (γερμ. *Ferdinand Christian Baur*, 1792-1860) ἦταν Προτεστάντης θεολόγος καὶ ἐκκλησιαστικὸς ἱστορικός, ἐκπρόσωπος τῆς περίφημης θεολογικῆς σχολῆς τοῦ Τύμπινγκεν. Ἐφάρμοσε τὸ ἐγγελιανὸ σχῆμα τῆς ἐξέλιξης στὴν ἱστορία τοῦ ἀρχικοῦ Χριστιανισμοῦ (θέση-ἀντίθεση-σύνθεση). Δέχθηκε ἔτσι ὡς ἀπαραίτητη προϋπόθεση πρὸς ἐξήγηση τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας τοῦ 2ου αἰῶνα, τὴ σκληρὴ καὶ ἀμείλικτη πάλη μέχρι τὸ 150 περίπου, ἀνάμεσα σὲ δύο μερίδες μέσα στὴν Ἐκκλησία, τὴν ἰουδαίζουσα καὶ τὴν ἐλληνίζουσα, μὲ ἐπικεφαλὴς τῆς πρώτης τὸν Πέτρο, καὶ τῆς δεύτερης τὸν Παῦλο.

άρνεϊται τελείως ὅ,τι εἶπε ἡ προηγουμένη. Σὲ ἓνα σημεῖο συμφωνοῦν τελειότατα μεταξύ των, στὸ νὰ ὑποστηρίξουν ὅτι οἱ εὐαγγελικὲς διηγήσεις δὲν ἀντιστοιχοῦν στὴν ἱστορικὴ πραγματικότητα κι ἐπομένως ὅτι ὁ Ἰησοῦς τῆς παραδόσεως δὲν εἶναι ἀληθινός.

Ἀπ' αὐτὸ ἔχομε μιὰ εὐγλωττὴ πρακτικὴ συνέπεια. Ἄν ὁ Ἰησοῦς τῆς παραδόσεως δὲν εἶναι ἀληθινός, κι ἂν ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἀκόμα δὲ βρέθηκε ὁ τρόπος νὰ ἀποδείξουν μὲ ποιὸ τρόπο καὶ μέτρο δὲν εἶναι ἀληθινός, ἔπεται ὅτι μιὰ ἐπιστημονικὴ βιογραφία τοῦ Ἰησοῦ σήμερα δὲν μπορεῖ νὰ γραφῇ. Καὶ πράγματι, ἔτσι εἶναι : οἱ μεγάλοι «βίοι» τοῦ Ἰησοῦ, γιὰ τοὺς ὁποίους ὑπῆρξε γόνιμη ἰδιαίτερα ἡ φιλελευθέρα Σχολή, δὲν ἐμφανίζονται πιά σήμερα, καὶ τὸ πολὺ σχεδιαγραφοῦνται συντομώτατα τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς μορφῆς τοῦ Ἰησοῦ, ὅπου τὰ ἀσφαλῶς ἱστορικὰ σημεῖα καθίστανται σχεδὸν μηδαμινά. Ἕνας ἱστορικὸς Ἰησοῦς ἀσύλληπτος καὶ ἀκατάληπτος, ὁμοιότατος στὴν οὐσία μὲ τὸν ἐντελῶς μυθικὸ Ἰησοῦ. Ἴδου ἡ τελευταία λέξις τῆς ὀρθολογιστικῆς κριτικῆς ἐφαρμοζομένη στὰ εὐαγγέλια.

Ὅλα αὐτὰ ὅμως δὲν εἶναι παρὰ ἓνα ἐπεισόδιο τῆς χιλιετοῦς πάλης μεταξύ τοῦ Ἰησοῦ καὶ τοῦ κόσμου. Εἶπαμε ὅτι ἡ πάλη δὲν θὰ παύσῃ, παρὰ ὅταν ὁ ἓνας ἀπὸ τοὺς δυὸ κατανικήσῃ τὸν ἄλλο : γι' αὐτὸ ὁ κόσμος καταπολεμᾷ τὸν Ἰησοῦ στὸ ἱστορικὸ πεδίο, διαγράφοντας ὅσο περισσότερο μπορεῖ τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς μορφῆς Του. Ἡ τακτικὴ εἶναι παλαιά. Ἀκόμα, καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἤθελαν νὰ διαγράψουν ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ τὰ πάντα : γεγονότα, διδασκαλίες καὶ θεσμούς· ὡς καὶ

ἀπὸ τὸ νεκρὸ σῶμα Του φοβήθηκαν καὶ σφράγισαν τὸν τάφο τοποθετώντας φρουρούς. Ὑστερα ἀπὸ τοὺς Φαρισαίους, χίλιες ἄλλες φορές ὁ Ἰησοῦς διαγράφηκε ἀπὸ τὸ πρόσωπο τῆς γῆς καὶ σφράγισαν τὸν τάφο Του καὶ σύμφωνα μὲ τὶς ἐποχὲς τοποθέτησαν μπρὸς στὸν τάφο του φρουρὰ γιὰ νὰ τὸν φυλάῃ τὸ Κράτος ἢ ἡ Θρησκεία, ἡ Φιλοσοφία ἢ ἡ Ἐπιστήμη, ἡ Δημοκρατία ἢ ἡ Ἀριστοκρατία, τὸ Προλεταριάτο ἢ τὸ Ἔθνος. Ἀλλὰ τί συνέβη στὸ παρελθόν; Τί θὰ συμβῇ στὸ μέλλον;

* * * * *

Τὰ εὐαγγέλια διηγοῦνται ὅτι ὁ Ἰησοῦς, μὲ σφραγισμένο ἀπὸ τοὺς Φαρισαίους τὸν τάφο, ἀνεστήθηκε. Ἡ ἱστορία διηγεῖται ὅτι ὁ Ἰησοῦς θανατωμένος κατόπιν ἀπειράριθμες φορές δείχθηκε κάθε φορὰ πιὸ ζωντανὸς ἀπὸ πρῶτα. Προκειμένου γιὰ τὴν ἴδια τακτικὴ ὑπάρχει κάθε λόγος νὰ πιστεύουμε ὅτι τὸ ἴδιο θὰ συμβῇ στὸν ξανασταυρωμένο ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ κριτικὴ Χριστό. Πράγματι, οἱ κριτικοὶ αὐτοὶ στεροῦνται κάθε πρωτοτυπία : δὲν κάνουν ἄλλο παρὰ νὰ ἐπαναλαμβάνουν τὴν ἴδια ἀκριβῶς τακτικὴ, ὃ ἀντιγράφουν τὶς ἴδιες ἀκριβῶς μεθόδους. Ὑπέκλεψαν ἀκόμα καὶ τὸν διάβολο.

Ὁ Ρενάν⁵, μετὰ τὴ διήγησι τοῦ θανάτου τοῦ Ἰησοῦ, ἐκφράζεται ἔτσι : *« Ἀναπαύου στή δόξα σου, ὦ εὐγενῇ ἀνακαινιστά ! Τὸ ἔργο σου τελείωσε, θεμελιώθηκε ἡ θεότητά σου. Νὰ μὴ φοβᾶσαι πιά ὅτι θὰ καταρρεύσῃ ἀπὸ κάποια πλάνη τὸ οἰκοδόμημα ποὺ σὺ ἀνύψωσες· ἀπὸ ἐδῶ καὶ ἐμπρός, χωρὶς ἀδυναμίες, θὰ παρασταθῇς ἀπὸ τὰ ὑψηλὰ τῆς θεϊκῆς εἰρήνης στὶς ἄπειρες συνέπειες τῶν πράξεών σου... Γιὰ χιλιάδες χρόνια ὁ*

⁵ Ὁ Ἰωσήφ Ἑρνέστος Ρενάν (Joseph Ernest Renan 1823-1892) ἦταν Γάλλος μελετητὴς τοῦ ἀνατολικοῦ πολιτισμοῦ καὶ σημίτης λόγιος, εἰδικὸς σημιτικῶν γλωσσῶν καὶ πολιτισμῶν, ἱστορικὸς τῶν θρησκειῶν, φιλόλογος, φιλόσοφος, βιβλικὸς καὶ κριτικὸς. Ἐγραψε σημαντικὰ καὶ πρωτοποριακὰ ἱστορικὰ ἔργα σχετικὰ μὲ τὴν προέλευση τοῦ πρώϊμου χριστιανισμοῦ.

κόσμος θὰ ὑπακούσῃ σὲ σένα: λάβαρο τῶν ἀντιφάσεών μας, θὰ εἶσαι τὸ σημεῖο τριγύρω στὸ ὁποῖο θὰ πολεμοῦμε τὴν πιὸ ὑπερήφανη μάχη. Χίλιες φορές πιὸ ζωντανός, χίλιες φορές πιὸ ἀγαπητὸς μετὰ τὸν θάνατό σου παρὰ κατὰ τὶς μέρες τῆς διαβάσεώς σου ἐδῶ στὴ γῆ, σὺ θὰ γίνῃς ὁ ἀκρογωνιαίος λίθος τῆς ἀνθρωπότητος σὲ τέτοιο σημεῖο, ποὺ τὸ νὰ διαγράψῃ κανεὶς τὸ ὄνομά σου ἀπὸ τὸν κόσμον θὰ ἦταν τὸ ἴδιο μὲ τὸ νὰ τὸν κλονίσῃ ἀπὸ τὰ θεμέλιά του. Μεταξὺ σοῦ καὶ τοῦ Θεοῦ δὲν θὰ ὑπάρχῃ πιά διάκρισις, κτλ.».

Αὐτὰ ὅμως εἶναι ἀπλὴ ρητορική : εἶναι ρητορικὸ ἀπόσπασμα ποὺ δὲν ἔχει οὔτε εἰλικρίνεια οὔτε ἀληθινὸ αἶσθημα. Κάτι χειρότερο, τὸ ἀπόσπασμα εἶναι μιὰ λογοκλοπὴ καὶ τὸ ἔκλεψε ἀκριβῶς ἀπὸ τὸν δαίμονα. Διηγεῖται πράγματι ὁ Λουκᾶς (4, 41) ὅτι στὴ διαταγὴ τοῦ Ἰησοῦ «ἐξήρχετο δὲ καὶ δαιμόνια ἀπὸ πολλῶν, κραυγάζοντα καὶ λέγοντα ὅτι σὺ εἶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ». Εἰ, λοιπόν, ἐπεκτείνετε τὴ σύντομη καὶ οὐσιαστικὴ αὐτὴ δήλωσι τοῦ δαιμονίου σὲ μερικὲς φράσεις ἐπιτηδευμένου πεζοῦ λόγου καὶ θὰ ἔχετε τὸ ρητορικὸ ἀπόσπασμα τοῦ Ρενάν.

Μεταξὺ τῶν δυό, ὁ αὐτὴ τὴν περίπτωσι, προτιμότερο τὸ δαιμόνιο. Ὁ «πατὴρ τοῦ ψεύδους» εἶναι ἀρκετὰ πιὸ ἀρμόδιος καὶ προπαντὸς εἶναι πιὸ ἀληθοφανής.

Καὶ ἡ πάλῃ γύρω στὸ «σημεῖον ἀντιλεγόμενον» θὰ συνεχισθῇ, ὥσπου ὑπάρχουν ὁ αὐτὸν τὸν κόσμον οἱ υἱοὶ τοῦ ἀνθρώπου

Μετὰ πατρικῶν καὶ ἀναστασίμων εὐχῶν.

Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ

† Ὁ Καισαριανῆς, Βύρωνος καὶ Ὑμηττοῦ Δανιήλ

